

(9) 488o 195 sml. 294; (10) 32 49; (11) 718 1838, 212f; (12) 398 1806,458 og 1821,527; (13) 834 38; (14) 488o 139,176,210; (15) 217 1807,13; (16) 1008 4,1916,531; (17) 83 51,154.

ANDEN ANVENDELSE

Tørret agermåne hængt i øl forhindrer, at det bliver surt (1632; 1).

Der farves mørkegul med blomster og stængler (2). Planten kan benyttes til garvning (3). Blomsterne giver en velsmagende te (4), jf. navne s. 174, som sådan anvendt på Avernakø (5). Planten kan bruges som staldfoder til får (6).

LITTERATUR: (1) 1004 93f; (2) 258 1944,13 (1743); 576 4,1799,400; 718 1838,212f; (3) 398 1806,458; 718 1838,212f; (4) 1008 4,1916,600 (1770), 783b o. 1870; (5) 634 12205; (6) 718 1838,212f.

Asta havde plukket et langt blomsteraks med små bleggule kroner og rakte det hen til hende: – Lugt engang! Emilie snusede: – Citron – næ-æ, nej, citronsodavand; det læsker ligefrem, bare lugten *Ellen Raae*.

LITTERATUR: 735 69.

Løvefod, *Alchemilla*

ALMINDELIG LØVEFOD, *Alchemilla arvensis*; en lav plante med nyreformede, håndlappede og takkede blade, der efter dug og regn bærer vanddråber i hulheden; de små gulgrønne blomster danner en rundagtig til flad top. Alm. på enge, marker, gårder, i skove.

Løvefod 1546ff vel fordi bladets omrids kan minde om aftrykket af en løvepote; *sinua*, *sid-owen* o. 1450, *synav* 1546 – fra tysk *sin* = altid, og *tau* = dug. *Mariekåbe* 1769ff er oprindeligt et norsk navn, *fruekåbe* og *Vor Frues kåbe* Ringkøbingegenen o. 1870: det noget foldede blad blev sammenlignet med kappen, som jomfru Marie ofte afbildes med, desuden er bladene ligesom vandskyende. *Jakobs blomster* og *Jakobs drøm* SFyn o. 1880 med ukendt betydning (1).

Færøerne: *marriustakkur*, se *gøgeurt* bd. 1, *sjeyskøre* o. 1780ff, første led = bladlapperne, sidste led 'skære'; *mikilskøra*, *mikkjalsskøra* 1800ff til *Alchemilla alpina*, uvis oprindelse (2). – Grønland: *kuanisak* (3).

LITTERATUR: (1) 689 1,47f sml. 3,819; (2) 751 114,119,154 sml. 224; (3) 521 212.

LÆGEMIDLER

Kvinden, som ikke bliver gravid på grund af tilstoppede årer, skal drikke vinafkog af planten (slutningen af 1400-t; 1), den indgik i et plaster (2).

Vindekokt eller destilleret vand af planten drikkes for indvortes sår; bladene eller destillatet som omslag på hede hævelser; urt og rod bruges i sårdrink, plastre og salver (1546ff; 3). Er særlig god til at læge sår: indvortes som drik og udvortes som omslag, »thi den gør blodet tykt«, stiller for voldsom menstruation (1648; 4). Anvendes mod brystsvagthed (1743; 5), vand- eller vinafkog eller den pulveriserede plante indtages for at sammentrække, hele og stoppe; indgår i det grønne defensivplaster (1761; 6). Planten har sammensnerpende, styrkende og blodstillende egenskaber (o. 1800; 7).

Alm. løvefod (urten) anføres i farmakopeen 1772.

Løvefod er bestanddel af middel for hestens indre sygdomme, »mandelurt« (løvefod?) i råd for dens lunge- og leverlidelser, rødderne blandes med rødder af bønneurt og hassel til vask af dens sår, bylder etc. (8).

Færøerne: almindelig løvefod renser og læger gamle sår, varmt omslag af bygmelsgrød kogt med bladene lægges på diegivende kvindes betændte bryster (9); *Alchemilla alpina* er anvendt for hævelser i brystet og halskirtler (10).

LITTERATUR: (1) 348b 100; (2) 637 1925,134; (3) 841 1577,68; (4) 697 15; (5) 258 1937,99; (6) 696 39; (7) 739 1,1796,647; 398 1806,146; (8) 83 59,63, 119; (9) 518 1800, 182; 739 1796,647; (10) 398 1806,146 og 1821,174f.

ANDEN ANVENDELSE

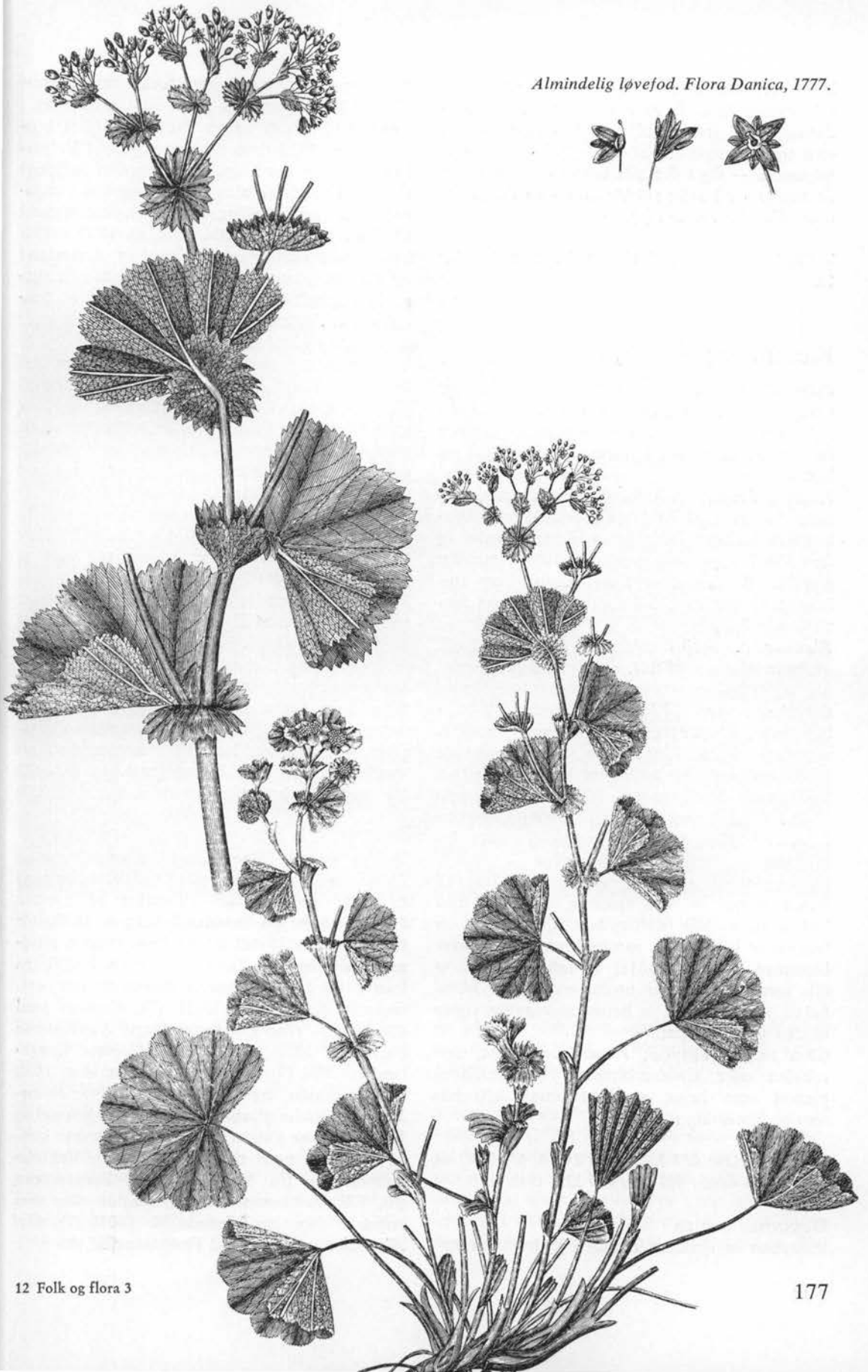
Alm. løvefod blev anvendt i garverier, den farver alunbejset tøj lyst olivengrønt (1), giver en gulbrun farve (2), kan bruges til farvning af gult og gulgrønt (3). Man bør om foråret spise planten som kål eller salat (o. 1800; 1,2).

På Færøerne benyttes planten alene eller blandet med tang, djævelsbid og vejbred til grøntfarvning (o. 1780–1800; 4). Bladene folder sig mod ondt vejr sammen som en vifte (5).

LITTERATUR: (1) 738 1,1796,647; (2) 398 1806, 146; (3) 946 7, 13; (4) 873 149; 518 1800,227; (5) 518 182.

PROSA OG POESI

Løvefod breder sine grønne vifter i græsset *Ingeborg Raunkjær* (1), den [står] stolt og strå-

lende med tusinde tindrende sølverperler i de fine silkefrynser *Jens K. Jørgensen* og *K. Hee Andersen* (2); i folder sirligt lagte · står bladene som tragte · med fór af silkespind · og dugget måneskin. · · Og i det lyse center · fortætter sig og venter · på salig solskinstant · en dråbediamant *Knud Wiinstedt* (3).

LITTERATUR: (1) 755 11; (2) 462 172; (3) 976g 18.

Blomme og Kræge, *Prunus*

BLOMME, *Prunus domestica*; busk eller lille træ med ovale, på undersiden dunhårede blade, grønlighvide blomster og hængende, aflange frugter. Alm. dyrket i haver, forvildet hist og her.

KRÆGE, *Prunus insittia*, får kuglerunde, blåsorte frugter med en karakteristisk smag. Dyrkes som blomme i mange varieteter; plantet og forvildet i hegn, ved gærder, skovbryn etc. En grønfrugtet varietet er *Reine Claude*, en gulfrugtet af den ægte *Mirabel* er den svagt forædlede *spilling*.

Blomme o. 1450ff (blomæ), *prune* 1532–77, *plomme*, *plumme* 1622ff, nu i jysk dialekt; oldn. *pluma*, af latin *prunum* = blomme; i stednavne: *Blommegård* 1512 NFyn, *Plommegård* 1634 Bornholm, *Plommeager* 1682 Stevns, *Blomme-skovmark* 1688 Ringe Fyn, *Plomgårdsskifte* 1715 Sottrup Sønderjylland, *Blommeberget Vendsyssel*, *Blommenslyst* NFyn, m.fl. *Sveske* 1500-t ff, mest om den tørrede frugt, *sveskeblomme* 1797ff, gennem plattysk fra latin *damascena* = blomme fra Damaskus.

Kræge 1561ff af uvis oprindelse, måske til fransk *creque* = vild blomme, beslægtet med jysk *krak* = lille dårlig hest (jf. *krikke*) ☉: frugten er lille og sur sammenlignet med haveblommer. *Spilling* 1561ff af latin *spinella* = lille torn (planten har uægte grentorne). *Mirabel* af latin *mirabilis* = beundringsværdig, sigter til den gode kvalitet.

(Den uægte) *Mirabel*, *Prunus cerasifera*, myrobalan eller kirsebærblomme, er almindelig plantet som hegn; sveskeblommen betragtes som en krydsning med slåen.

LITTERATUR: 689 2, 361–63; 148 3, 13; 7, 47 og 8, 171; 495 4,668; 369 120; 486 22/5 1942.

DYRKNING, SORTER

Blommen er sjældent omtalt i ældre litteratur.

Stednavne med frugten som forled kendes først fra 1512. 1648 omtales træet som almindelig i haverne (1), 1688 sælges blommer fra Rosenborg have, 1734 træer fra planteskole i København; Krægen kan være dyrket og/eller forvildet allerede i middelalderen (2); 6 krægesten i broncedåse lå i en kvindegrav s.f. *Tranekær*, dateret til sidste halvdel af 900-t (2 b). O. 1800 vokser kræger ved gærder navnlig på Fyn, Langeland og Falster, i haver på landet er ofte mange kræger; de anbefales til levende hegn (3). I en bondehave v.f. *Silkeborg* stod o. 1870 af frugttræer kun nogle vilde blommer (4).

Lolland-Falster har været berømt for sine fine blommer, navnlig gulblommerne var velkendt på Københavns torv, af sveskeblommer blev endnu omkring sidste århundredskifte sendt mange vognladninger til NJylland; siden fældede man poppelhegnene mellem markerne og blommetræerne ødelagdes af vindslid (5).

Erhvervsfrugtavlens høst af blommer var 1957 3.100 t, 1963 2.500 t, 1967 1.930 t fra 360 ha, salgsværdien 4.280.000 kr.; det samlede konsum ansloges til ca. 7000 t.

1648 nævnes kræge, sorte og røde blommer, spillinger, store spillinger og svesker; »en del blommer er sorteblå, blandt hvilke nogle er lange, nogle trinde, en del er gule som voks, en del er granatrøde og større end de andre, og man kan endog se dem, som er grønne« (1). En fortegnelse 1795 fra den kgl. frugttræ-planteskole ved Odense har 43 blommesorter, en sortsfortegnelse 1840 31, og kataloget 1922–23 fra landets største planteskole anfører 82. (5).

Nogle sorter: *Bornholmsk Kæmpeblomme*; *Eriksholmsblomme* fra godset ved Bramsnæsvig; *Eltzholtz' Reine Claude* tiltrukket af gartner J. C. Eltzholtz på Brahetrolleborg o. 1850 (6); *Havreblomme* 1896ff måske fordi frugten modnes i havrehøsten; *Katrineblomme* o. 1700ff fra fransk, vel fordi frugten er moden ret sent, evt. omkring *Katrinesdag* 25/11 (7), *Kopatte* med aflang rød- eller gulspættet frugt; *Kødblomme* Falster o. 1850 (8), *Mavepineblomme* Langeland o. 1890 (9), *Præstebomme* Samsø o. 1850 skulle stamme fra Augustenborg (10), *Rosinblomme* Sønderjylland? (6), *Sommerblomme* og *Vinterblomme* Falster o. 1870, sidstnævnte kunne sidde på træet til efter nytår (8), *Veksebo Damascener* fra Veksebo skole, Fredensborg (6), *Viktoriablomme* 1896ff opkaldt efter den engelske dronning Victoria (d. 1901) (7), *Gul Æggeblomme*. – Se også *Frugttræer* bd. 4.